

Key words: *a market economy, social state, social responsibility of business, is socially oriented.*

УДК 330.341:32

О.О.Городецький,

кандидат філософських наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський

ЕВОЛЮЦІЯ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Фактор влади притаманний усім економічним системам; при цьому варіативність джерел влади — насильство — багатство — знання — зумовлюють багатоманітність економічних систем, співставних з моделями аграрних, індустріальних, та інформаційних (інформаціональних — М.Кастельс) суспільств.

Ключові слова: *системний аналіз суспільства, джерела влади, світова економіка, глобальна економіка, аграрне суспільство, індустріальне суспільство, інформаційне (інформаціональне) суспільство, насильство, багатство, наука, знання, технологія, масове суспільство, технологічна політика.*

Одним із вихідних принципів системного аналізу суспільства є вивчення широкого спектру як внутрішніх, так і зовнішніх комунікацій досліджуваного об'єкта і виявлення на цьому ґрунті властивих йому ознак, структурних та функціональних характеристик. Найчастіше з'ясувати сутність та особливості більшості економічних процесів можливо лише тоді, коли вийти за межі власне економічної "матерії", осмислюючи її у контексті діалектичної взаємодії із соціальними, політичними чи культурними обставинами. Стосовно окресленої у даній статті теми, це означає, що економічний розвиток (у сенсі найзагальнішої категорії) детермінований не лише автентичними обставинами, пов'язаними з виробництвом, обміном, розподілом та споживанням суспільного продукту, але й істотно залежить від конфігурацій та особливостей політики у її глобальному та національному вимірах. Глобалізація виробництва, споживання, обігу товарів та послуг, ринків капіталу, фінансових потоків, інформації, науки, технологій, міжнародний поділ праці та кооперація - усе це доміанти сучасної світової політики, які невідпорно впливають на економічні процеси в цілому світі та будь-якій окремій країні.

Дослідження проблеми діалектики економіки та політики є традиційним Об'єктом в середовищі українського суспільствознавства. Добре знайомими у цьому сегменті економічного аналізу є роботи О.Пацхавера, О.Соскіна, В.Фурашева, О.Кириченка, О.Беляєва, А.Белло, М.Діби та ін.

У межах пропонованого підходу представляється актуальним з'ясувати зміст дещо іншої форми комунікативного зв'язку економіки, а саме - відносини економіки і влади. Адже фактор влади притаманний будь-якому виробництву, будь-якій економіці. Ясна річ, що влада, утворюючись, походзячи із різних джерел, форматує відмінні одна від одної моделі економіки, диференціюючи їх у соціальному просторі та часі. Беручи до уваги, що в якості фундаментальних (і, водночас, традиційних) джерел влади виступають 1) сила (наси́льство), 2) гроші (багатство) та 3) знання (інформація, у тому числі і та, що має наукове походження), ми можемо припустити, що моделі економічних процесів, зумовлені згаданими джерелами влади, матимуть істотні відмінності між собою, відображаючи у той самий час, їх багатовимірність у сучасному світі.

В історичному контексті генетично першим аргументом наявності влади в суспільстві та економічному процесі виступає насильство. Значною мірою актуальність згаданого джерела влади поширюється не лише на відносини докласового - первіснообщинного суспільства - але й домінує, по суті, впродовж до індустріальної епохи, обіймаючи економічні системи античного світу та доби феодалізму. Стимулювання праці у межах означених асоціацій, незважаючи на їх соціальне та культурне різноманіття, мало позаекономічний характер і спричинювалось або грубою фізичною силою, або еквівалентом такої сили, відображеним у законах Стародавнього Риму та Греції, східних релігіях на кшталт брахманізму або принципах патріархату. Низька ефективність позаекономічних факторів виробництва зумовлювала, зрештою, і його монокультурність; такі суспільства можна об'єднати категорією аграрних суспільств. Пояснити економічні відносини аграрних суспільств таким інструментом влади як насильство можливо лише для ситуацій племінно-родової організації соціального життя - коли люди займаються, переважно, мисливством, рибальством, збиральництвом і, в силу низької ефективності такої діяльності, не створюють додаткового продукту. Такий стан речей подекуди можна віднайти і сьогодні, мандруючи дослідницькими маршрутами Жака Іва Кусто, що приведуть нас у джунглі острова Борнео, або до племен курі у Новому Південному Уельсі, нунгар - у Західній Австралії та племен нунга - у південній частині материка. У всіх цих екзотичних точках цивілізації ми

віднайдемо систему примітивного господарського життя, засновану на силі - владі самої низької якості.

Як тільки примітивна економічна система виявилась спроможною створити додатковий продукт і поступово підвищувати його норму - одразу вступає у дію інше джерело влади - багатство - яке істотно інтенсифікувало аграрне виробництво, призвівши до виникнення у II столітті до н.е. земельних латифундій у Стародавньому Римі. Система латифундій запанувала у Європі майже на дві тисячі років, являючи собою найбільш колоритну характеристику економічного життя та слугуючи потужним джерелом зміцнення та здійснення влади. З іншого боку, сама влада, активно накопичуючи багатство, суворо оберігала існуючу економічну модель, часто використовуючи для цього авторитет католицької церкви і ефективний репресивний механізм, зосереджений у її лоні, що звався святою інквізицією, з приводу якої Римський папа Павло Іоанн II приносив публічні вибачення людству. Природно, що католицька церква у середні віки сама була великим латифундистом, органічно вплетеним у систему публічної влади.

Епоха європейського Відродження позначила тенденцію переходу від міфологічної традиції у політиці до раціонального способу її пояснення та впровадження. Істотні зрушення в економіці, пов'язані із зародженням мануфактурного виробництва, сприяли урізноманітненню економічного життя і доланню аграрної монокультурності. На перетині цих об'єктивних процесів суспільних метаморфоз народжується новий надпотужний ресурс влади - знання, що, зрештою, зумовило і нову якість влади, окреслену у глибокозмістовному афоризмі Ф.Бекона «Знання - сила». Знання стають у цей час справді потужним джерелом влади, тому що застосування знань в системі управлінської та продуктивної діяльності людини стрімко зміцнюють багатство, яке є матеріальним індикатором влади. Водночас самі знання, якщо їх розглядати у форматі духовних явищ, демонструють інтелектуальну форму, здатну стрімко збільшити капітал і тому згодом самі перетворюються на власність. І хоча поняття інтелектуальної власності для періоду первісного нагромадження капіталу є незвичайним, новим все ж це явище стрімко поширюється, зокрема, у англійській промисловості ХУІІІ століття. Якщо за перші п'ятдесят років (1701-1750) тут було зареєстровано 199 патентів на винаходи, то в роки промислового перевороту тільки впродовж одного десятиліття (1781-1790) було отримано 451 такий патент [див.1]. У економіці індустріального типу влада все більшою мірою починає залежати від знань, видобутих наукою та практикою ведення бізнесу - загалом від інформаційних ресурсів. При цьому

не варто думати, що джерела влади, пов'язані з насильством та багатством втрачають свою актуальність. Вони зберігають свій ресурс не лише у репресивних інститутах та функціях держави але й, зокрема, у діяльності таких організацій по всьому світу як «Cosa Nostra», Каморра, Якудза, Ндрангета, російська, грузинська мафія та ін.. Вплив цих організацій загалом на світову та національні економіки є надзвичайно поширеним і багатфакторним. У описаній ситуації, швидше за все, слід говорити про те, що у межах базової тріади джерел влади у міру переходу від аграрних суспільств до індустріальних відбувається внутрішній транзит від низькоякісної влади до влади середньої якості, пов'язаної із багатством та грішми. Але домінування цього джерела влади у суспільстві зовсім не заперечує можливостей одночасного використання «міцних м'язів» як засобу «регулювання» економічних процесів чи Інструментів політичного тиску. Насильство продовжує залишатись актуальним джерелом влади і в сучасній економіці, незважаючи на те, що вона давно вже переросла КІСПІ межі індустріальної.

В сучасній інформаційній економіці, як її влучно називає М.Кастельс (M.Castells) [2], інформація, знання перетворюються на вирішальний інструмент її розвитку, змінюючи фундаментальні речі у перебігу не лише суто економічних процесів, але й всієї системи суспільного життя. Ця економіка, на його думку, з'явилась у останні 30 років і її вирізняють такі риси: **1) інформаційність**, «оскільки продуктивність і конкурентоздатність факторів або агентів у цій економіці (будь то фірма, регіон або нація) »вляжуть у першу чергу від їх здатності генерувати, обробляти та ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях» [2,с.79]; **2) глобальність** - «тому що основні виді економічної діяльності... зорганізовані у глобальному масштабі безпосередньо або з використанням розгалуженої мережі, яка зв'язує економічних агентів» [там само]; і, нарешті, **3) інформаційність та глобальність** - «тому що у нових історичних умовах досягнення певного рівня продуктивності та існування конкуренції можливе лише всередині глобальної взаємопов'язаної мережі» [там само].

Список використаних джерел

1. Буржуазний прогрес в Європі в повий час. - Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IAqJZifyAeIJ:referrats.ru/16329-.html+%>
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. Том I. Подъем сетевого общества. - Режим доступу: <http://www.archipelag.ru/geoeconomics/soobshestva/power-identity/castells/>

Annotation. The factor of power is peculiar to every economic system. That being the case, variability of the sources of power, namely violence - wealth - knowledge causes the diversity of economic systems, which are comparable with the models of agrarian, industrial and information (informational - M. Castells) societies.

Key words: Systemic analysis of society, sources of power, world economy, global economy, agrarian society, industrial society, information (informational) society, violence, Wealth, science, knowledge, technology, mass society, technological politics.

УДК 004.775:338.43

Пастух Ю.А., к.е.н., ст. викладач кафедри управління персоналом і туризму Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. В статті розглядаються питання інформаційного забезпечення ськогосподарського виробництва. Наводиться структура програмного забезпечення програмно-інформаційного комплексу системи точного землеробства.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, система точного землеробства, програмне забезпечення, програмно-інформаційний комплекс.

Вступ. В рамках прийнятої Україною концепції «сталого розвитку» сільського! господарства успішне вирішення завдання підвищення продуктивності виробництва! на основі управління родючістю земель пов'язується з переглядом методологічних! підходів до організації землеробства у напрямках оптимізації використання земельних*